วรรณกรรมคำวของภาคเหนือ

นางเสน่หา บุญยรักษ์

006212

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต

แผนกวิชามัธยมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2517

i 16120763

Northern Thai Literature " Khaaw "

Mrs. Saneha Boonyaragsa

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education

Department of Secondary Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1974

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ ..... ประธานกรรมการ
..... กรรมการ
..... กรรมการ
..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ดร.กิ่งแก้ว อัตถากร

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วรรณกรรมค่าวของภาคเหนือ

ชื่อ นางเสน่หา บุญยรักษ์

แผนกวิชา มัธยมศึกษา

ปีการศึกษา ๒๕๑๖

บทคัดย่อ

ผู้วิจัยมีความสนใจในวรรณกรรมค่าวซอ ซึ่งเป็นวรรณกรรมของภาคเหนือ จึงได้รวบรวมหนังสือค่าวซอเรื่องต่าง ๆ มาศึกษาและวิเคราะห์ในด้านประวัติความเป็นมา ฉันทลักษณ์ และคุณค่าของวรรณกรรม เพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่คนไทยในภาคอื่น ๆ

วรรณกรรมค่าวซอที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทหนึ่งของภาคเหนือในระยะประมาณ ๑๐๐ ปีเศษมานี้ แต่ก่อนหนังสือค่าวซอพิมพ์ด้วยตัวอักษรลานนาไทย ต่อมาราว พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้มีผู้ถอดอักษรลานนาไทยมาเป็นอักษรไทยกลาง ผู้วิจัยสนใจค่าวซอฉบับอักษรไทยกลาง เพราะเห็นว่าเป็นสำนวนที่แพร่หลายสู่ประชาชนมาก จึงได้พยายามรวบรวมหนังสือค่าวซอได้มาทั้งหมด ๒๒ เรื่อง คือเรื่อง เจ้าสุวัตร์ วรรณพราหม พญาพรหม หงส์หิน ช้างสะตัน ช้างโพงนางผมหอม เจ้าแสงเดือนหลงถ้ำ อ้ายร้อยขอด ป่าตะเพียนทอง สุวรรณะหอยสังข์ มูลละกิติ เจ้าโสทะนาและนางปะถะวี บัวระวงศ์หงส์อำมาตย์ สุวรรณะเมกฆะหมาขนคำ ชิวหาลิ้นคำ กำกาคำ ช้างงาเดียว วงศ์สวรรค์ นกกระจาบ นางอุทธะลา กำพร้าบัวตอง และจันต๊ะฆา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาในแง่ ความเป็นมาของปัญหา ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมค่าวซอ ลักษณะคำประพันธ์ของวรรณกรรมค่าวซอ เนื้อเรื่องและบทปริทัศน์ค่าวซอบางตอน เปรียบเทียบสำนวนภาษาของวรรณกรรมค่าวซอกับวรรณคดีภาคกลาง พร้อมทั้งสรุปและข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมคำฉอเป็นวรรณกรรมที่มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องทำนองเดียวกับธรรมคำฉ ทั้งนี้ทั้งนั้นได้รับอิทธิพลจากนิทานพื้นเมือง อรรถกถาชาดก และปัญญาสชาดก ยกเว้นเรื่องพญาพรหม ซึ่งเป็นการพรรณนาประสบการณ์ และความรู้สึกของกวี โดยเฉพาะคำฉอทั้ง ๒๒ เรื่อง แต่งขึ้นในราว พ.ศ. ๒๓๐๐ - ๒๔๓๐ จัดว่าเป็นวรรณกรรมร่วมสมัยกับวรรณคดีไทยยุครัตนโกสินทร์ คำฉอแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยคำประพันธ์ ๒ แบบ ในที่นี้ผู้วิจัยแบ่งเป็นคำฉบทแรก และคำฉบทดำเนินเรื่อง คำฉบทแรกเป็นคำฉที่ใช้แต่งเมื่อขึ้นต้นตอนประกอบด้วยคำฉบทเล็ก ๓ แบบ ส่วนคำฉบทดำเนินเรื่องก็ประกอบด้วยคำฉบทเล็ก ๓ แบบ เหมือนคำฉบทแรก แต่แตกต่างกันที่ลักษณะคำประพันธ์ หลักเกณฑ์การประพันธ์คำฉอค่อนข้างจะซับซ้อน มีลักษณะคล้ายกลอนอยู่บ้างตรงการส่งสัมผัส และมีลักษณะคล้ายโคลงตรงลีลาการเอื้อน ประกอบกับมีการกำหนดจำนวนพยางค์ และเสียงวรรณยุกต์

ในการเปรียบเทียบสำนวนภาษาของวรรณกรรมคำฉอกับวรรณคดีภาคกลางนั้นกล่าวได้ว่าวรรณกรรมคำฉอได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีภาคกลางบ้าง โดยเฉพาะในสำนวนพรรณนาและเทศนา มีบทอัศจรรย์เป็นต้น ในด้านการดำเนินเรื่องจะเห็นว่าคำฉอเรื่องสุวรรณหอยสังข์ เจริญรอยตามเรื่องสังข์ทองอันเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ถึงกระนั้นคำฉอก็มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยเฉพาะอีกเหมือนกันในการพรรณนาความงามของสตรี และการชมธรรมชาติ คำฉอหลายเรื่องมีสำนวนโวหารดี มีคติธรรม และแสดงวัฒนธรรมของชาวภาคเหนือ วรรณกรรมคำฉอจึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างแพร่หลายมาเป็นเวลารวม ๒๐๐ ปี

การวิจัยเรื่องนี้ให้ประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนภาษาไทยในหลายระดับชั้นเรียน เช่นในระดับมัธยมศึกษา ครูอาจนำวรรณกรรมคำฉอบางเรื่องไปเป็นหนังสืออ่านประกอบแบบเรียนวรรณคดีไทย หรือครูอาจนำฉันทลักษณ์ของคำฉอไปสอนนักเรียนให้นักเรียนได้หัดแต่งคำประพันธ์และหัดอ่านทำนองเทศนาด้วย ในระดับอุดมศึกษาเช่นในวิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนวิชาคติชาวบ้าน และวรรณกรรมลานนา ครูอาจารย์ และนักศึกษาอาจได้แนวคิดและมองเห็นลักษณะของวรรณกรรมประเภทหนึ่งของภาคเหนือคือคำฉอได้ดีขึ้น

Thesis Title Northern Thai Literature "Khaaw"

Name Mrs. Saneha Boonyaragsa

Department Secondary Education

Academic Year 1973

Abstract

One of the diversified productions of northern Thai folk art is Khaawsaw. The Khaawsaw are poetic romances with striking artistic form, deriving their content from folktales and Buddhist birth-stories (the Jātakas). Some of them were written down and some were even published during the past century. Khaawsaw books at the time were printed in northern Thai letters. However from B.E.2490 on they have been transcribed into modern Thai letters with slight changes in expression. The researcher is interested in these new versions because they are widely circulated. The researcher studies twenty-two Khaawsaw stories namely : Chao Suwat, Wannaphram, Phya Phrom, Honghin, Chang Satun, Changpong Nongpomhom, Chao Sangmuang Long Tam, Ay Roikhod, Pa Tapientong, Suwanna Hoisang, Moonlakiti, Chao Sotana and Nang Patawee, Buarawong Hong Ammat, Suwana Megha Ma Khon Kham, Shioha hin Kham, Kam Ka Dam, Changadeaw, Wongsawan, Nok Krajab, Nang Udthala, Kamphra Buatong and Jantakha.

The discussion of these twenty-two stories falls into six chapters: Chapter I - Introduction, Chapter II - A history of the Khaawsaw literature, Chapter III - the Khaawsaw poetic form, Chapter IV - A content and Structural Presentation, Chapter V-Comparative features of the Khaawsaw and the Central Thai Literature, Chapter VI - Summary.

These twenty - two stories were written approximately between B.E. 2300-2470. Eventually they belong to the Ratanakosin era. So far as the

poetic form is concerned, the Khâawsaw were composed in a style both like "Klon" and "Klong" with fixed rhyme schemes and colorful tonal system. The Khâawsaw are mainly narrative in character, except for one piece, Khâaw "Phya Phrom," which is descriptive of the poet's personal grief on the Coss of his wife.

There are some stylistic features that show how some northern poets imitated the central ones. Yet the Khâawsaw possess their own wealth of artistic expression and wisdom.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ เพราะได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

กราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.จรูญทัศน์ พุกกะมาน ที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับหัวข้อวิทยานิพนธ์

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กิ่งแก้ว อัตถากร ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำตลอดจนแก้ไขวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุจริต เพียรชอบ ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์

ขอบคุณ คุณ อินทร์สม ถาแปง
คุณ นพคุณ คุณาชีวะ
คุณ ณรงค์ พนันตา
คุณ กรรณิการ์ วิมลเกษม
คุณ วรนุช กันหนาวินนท์
คุณ เสาวณี คุณาวัฒนาวุฒิ
คุณ ไพรถ เลิศพิริยกมล
คุณ ชยันต์ บุญยรักษ์
คุณ ชเนตี สวัสดิกุกษ์

เสน่หา บุญยรักษ์

สารบาญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....ช
บทที่
1. บทนำ.....1
ความเป็นมาของปัญหา.....1
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....5
ขอบเขตของการวิจัย.....6
ข้อตกลงเบื้องต้น.....7
วิธีดำเนินการวิจัย.....7
ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้.....8
2. ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมคาว.....9
ธรรมคาวหรือคาวธรรมหรือธรรมนิยาย.....11
คาวหรือคาวซอ.....17
ที่มาของข้อมูล.....19
การพิมพ์เผยแพร่คาวซอ.....21
การรวบรวมข้อมูล.....22
ประเพณีการเล่าคาวและทำนองการเล่าคาว.....23

หน้า

3. ลักษณะคำประพันธ์ของวรรณกรรมคาวซอ.....27
ซอตกลงเบื้องต้น.....27
คาวบทแรก.....28
คาวบทคำเนินเรื่อง.....34
การลงท้ายตอนของคาวซอ.....40
4. เนื้อเรื่องและบทปริทัศน์คาวซอบางตอน.....43
เจ้าสุวัตร์.....44
วรรณพราหม.....57
คาวสี่บทหรือคาวสำนางจมหรือคาวพญาพรหม.....66
หงส์หิน.....84
ช้างสะตัน.....96
ช้างโพงนางผมหอม.....107
เจ้าแสงเมืองหลงถ้ำ.....113
อ้ายร้อยขอด.....122
ป่าตะเพียนทอง.....130
สุวรรณะหอยสังข์.....144
มูลละกิติ.....155
เจ้าโสทะนาและนางปะถะวี.....163
บัวระวงศ์หงส์ลำมาตย์.....167
สุวรรณะเมกฆะหมาขนคำ.....181
ชิวหาลิ้นคำ.....189
กำกาคำ.....195
ช้างงาเดียว.....201

หน้า

วงศ์สวรรค์.....210
นกกระจาบ.....220
นางอุทธะลา.....230
กำพร้าบัวตอง.....235
จันตะฆา.....239
5. เปรียบเทียบสำนวนภาษาของวรรณกรรมคาวซอกับวรรณคดีภาคกลาง.....250
สำนวนภาษาจากวรรณคดีภาคกลางมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมคาวซอ.....251
เอกลักษณ์ของวรรณกรรมคาวซอ.....260
6. สรุปและข้อเสนอแนะ.....267
บรรณานุกรม..... 273
ภาคผนวก..... 277
ประวัติการศึกษา..... 283